

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง ตามการรับรู้ของนักศึกษาศิลปหัตถกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ 1 สังกัดกรมอาชีวศึกษา" สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังทางด้านเรื่องราว หลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมไทย รูปแบบ เส้น สี วัฒนธรรม ชนบประเพณีในงานจิตรกรรมไทย ตามการรับรู้ของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ 1 สังกัดกรมอาชีวศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ 1 สังกัดกรมอาชีวศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังทางด้านเรื่องราว หลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมไทย รูปแบบ เส้น สี วัฒนธรรม ชนบประเพณีในงานจิตรกรรมไทย

กลุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาทั้งหมดที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ 1 ประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม สาขาศิลปหัตถกรรม กลุ่มวิจิตรศิลป์ จำนวน 200 คน ที่ผ่านการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ 1 ประจำปี 2531 จากกลุ่มสถานศึกษาภาคกลาง 5 แห่ง คือวิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี และวิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ เอกสารประกอบคำบรรยาย สัมมนาต่าง ๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสร้างเครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชั้น 1 ชุด โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน ได้ช่วยกรุณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรจริง จำนวน 20 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) แล้วปรับปรุงแก้ไขสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังด้านต่าง ๆ 5 ด้าน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง การอนุรักษ์ และการศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2531 จากนักศึกษาประเภท วิชาศิลปทัศนกรรม สาขาศิลปทัศนกรรม กลุ่มวิจิตรศิลป์ ในสถานศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและวิทยาลัยเทคนิคภาคกลาง 5 แห่ง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลสัปดาห์สุดท้ายของการศึกษา ด้วยการนำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมด้วยตนเอง จำนวน 203 ฉบับ ได้รับคืนมา 197 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.04

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีการทางสถิติดังนี้
แบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

แบบสอบถามตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ของแต่ละข้อ และแต่ละด้าน โดยการทดสอบค่าที (T-test)

แบบสอบถามตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มและนำเสนอในรูปความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาสถานภาพของนักศึกษาประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม สาขาศิลปหัตถกรรม กลุ่มวิจิตรศิลป์ ในสถานศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและวิทยาลัยเทคนิคภาคกลาง จำนวน 5 แห่ง พบว่าเป็นชายร้อยละ 60.9 เป็นหญิงร้อยละ 39.1 นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 36.5 มีอายุ 16 ปี รองลงมาร้อยละ 31.0 มีอายุ 17 ปี ข้อมูลส่วนใหญ่ร้อยละ 22.3 ได้จากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม รองลงมาร้อยละ 21.8 ได้จากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 70.6 เลือกศึกษาต่อประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม กลุ่มวิจิตรศิลป์ เพราะมีความสนใจในกลุ่มวิชานี้ รองลงมาร้อยละ 42.6 เลือกเพราะมีความถนัดในกลุ่มวิชานี้ และร้อยละ 35.5 เลือกเพราะเล็งเห็นความสำคัญเพื่อนำไปประกอบอาชีพ นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 94.4 สนใจวิชาศิลปประจำชาติ รองลงมาร้อยละ 5.6 ไม่สนใจ สำหรับระดับความสนใจในวิชาศิลปประจำชาติ นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 71.1 สนใจในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 22.3 สนใจมาก นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 75.6 สนใจศิลปสากลมากกว่าศิลปประจำชาติ รองลงมาร้อยละ 24.4 ไม่สนใจ สำหรับระดับความสนใจในศิลปสากลส่วนใหญ่ร้อยละ 57.9 ความสนใจอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 31.0 สนใจมาก นักศึกษาสนใจวิชาจิตรกรรมไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 92.4 สนใจ รองลงมาร้อยละ 7.6 ไม่สนใจ สำหรับระดับความสนใจในวิชาจิตรกรรมไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 54.3 ความสนใจอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 38.1 สนใจมาก ทางด้านคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังไทย นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 83.8 เห็นว่ามีคุณค่ามาก รองลงมาร้อยละ 15.2 เห็นว่ามีคุณค่าอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาเคยเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่ร้อยละ 74.6 มากกว่า 1 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 13.7 เข้าชม 1 ครั้ง และร้อยละ 11.7 ไม่เคยเข้าชม สำหรับความถี่ของจำนวนครั้ง ที่นักศึกษาเข้าชมภาพ

จิตกรรมผาผนังส่วนใหญ่ ร้อยละ 14.2 เข้าชมจำนวน 3 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 9.1 เข้าชมจำนวน 4 ครั้ง

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของจิตกรรมผาผนังไทยด้านต่าง ๆ 5 ด้าน

1. ด้านความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของจิตกรรมผาผนังไทย นักศึกษามีความคิดเห็น อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในข้อที่ 1 ว่า จิตกรรมผาผนังของไทย นับได้ว่าเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ควรแก่ความภาคภูมิใจของคนไทยทุกคน ($\bar{X} = 4.76$) รองลงมา มีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 3 ว่า จิตกรรมผาผนังเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ($\bar{X} = 4.48$) และข้อที่ 4 ว่า จิตกรรมผาผนังนอกจากเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมแล้ว ยังให้คุณค่าทางด้านความงาม และสุนทรีย์ภาพ ($\bar{X} = 4.48$)

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธข้อที่ 2 นักศึกษาไม่เห็นด้วยว่า จิตกรรมผาผนังเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการแสดงถึงความเจริญทางวัตถุ และจิตใจของคนไทยในอดีตแต่อย่างใด ($\bar{X} = 2.25$) รองลงมาข้อที่ 5 ไม่เห็นด้วยว่า การปลูกฝังความคิดเรื่องการอนุรักษ์ ค่าน้ำชางจะล้ำสมัยและขัดต่อการพัฒนาประเทศ ($\bar{X} = 1.99$) และข้อที่ 6 ไม่แน่ใจว่าการอนุรักษ์จิตกรรมผาผนัง ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเท่านั้น คือ กรมศิลปากร เพื่อจะได้สามารถดำเนินการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพในเวลาอันเร่งด่วน ($\bar{X} = 2.71$)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคุณค่าของจิตกรรมผาผนัง ของนักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

2. ด้านความคิดเห็นเป็นเกี่ยวกับ คุณค่าทางด้านเรื่องราวที่ปรากฏในงานจิตกรรมผาผนัง นักศึกษามีความคิดเห็น อยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 4 ว่า เรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสมัยเก่า ที่ปรากฏในจิตกรรมผาผนังมีประโยชน์ทางการศึกษาวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมาข้อที่ 1 เห็นด้วยว่า เรื่องราวพุทธประวัติ และทศชาติชาดก ที่ปรากฏบนผาผนังพระอุโบสถ ช่วยส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาในพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.18$)

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธข้อที่ 3 นักศึกษาไม่เห็นด้วยว่าการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นความกลัวว่า พุทธศาสนาจะเสื่อมความนิยมไป ($\bar{X} = 2.49$) ข้อที่ 5 ไม่เห็นด้วยว่า จิตรกรรมฝาผนังที่ได้นำรูปแบบจิตรกรรมอันงดงาม ละเอียดย่อมาเป็นสื่อ ไม่สามารถทำให้คนทั้งปวงเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้งได้ ($\bar{X} = 2.47$) และนักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจในข้อที่ 2 และข้อที่ 6 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่นำเรื่องราววรรณคดีมาเขียน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ($\bar{X} = 3.25$) และจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงเรื่องราวพุทธศาสนา และเรื่องราวต่าง ๆ เพียงไม่กี่เรื่อง แสดงให้เห็นว่าช่างไทยขาดความคิดริเริ่มที่เป็นของตนเอง ($\bar{X} = 2.72$)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณค่าทางด้านเรื่องราวที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนัง ของนักศึกษายายและนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

3. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับ หลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง นักศึกษามีความคิดเห็น อยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 2 ว่าเทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ด้วยสีฝุ่นเป็นเทคนิคพิเศษเฉพาะของคนไทย จึงสมควรรักษาวินัยไว้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมาข้อที่ 4 เห็นด้วยว่าหลักวิชาการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทย เช่น เทคนิคการเตรียมพื้นผนัง เทคนิคการปิดทอง เทคนิคการใช้ผู้กัน ควรได้รับการปรับปรุงนำมาใช้เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.08$) ข้อที่ 3 เห็นด้วยว่าการหาช่างที่มีฝีมือแบบโบราณ มาซ่อมภาพจิตรกรรมฝาผนังเก่าที่ชำรุดนั้นค่อนข้างหายาก ดังนั้นช่างเขียนภาพไทยในปัจจุบันที่พอมือมีก้น่าจะเป็นผู้ที่ซ่อมได้ ($\bar{X} = 3.69$)

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธข้อที่ 6 นักศึกษาไม่เห็นด้วยว่า การศึกษาวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบไทยนั้น ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นเขียนขึ้นพื้นฐานไปตามขั้นตอน ตามแบบอย่างครู ($\bar{X} = 2.27$) รองลงมา ข้อที่ 1 ไม่เห็นด้วยว่า การเปิดสอนหลักวิชาการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบโบราณเป็นเรื่องล้าสมัย เพราะเป็นวิธแบบโบราณที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ($\bar{X} = 2.10$) และข้อที่ 5 ไม่แน่ใจว่า วัสดุ - อุปกรณ์ การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบโบราณจะล้าสมัยจึงสมควรนำวัสดุ-อุปกรณ์สมัยใหม่ มาเขียนจะสะดวกและมีคุณค่ามากกว่า ($\bar{X} = 3.32$)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของ นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัย สำคัญ 0.05

4. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณค่าทางด้านรูปแบบ เส้น สี ในงานจิตรกรรมไทย นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 4 ว่าการใช้เส้นตัดส่วนต่าง ๆ ของภาพคน สัตว์ สิ่งของ ฯลฯ ในภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการเน้นรูปร่างของสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้ชัดเจนสวยงามขึ้น ($\bar{X} = 4.04$) รองลงมาข้อที่ 2 เห็นด้วยว่า รูปภาพที่ปรากฏในจิตรกรรม ฝาผนังเป็นภาพคน สัตว์ สถาปัตยกรรม ได้ถูกดัดแปลงโดยช่างไทยให้มีรูปร่างผิดไปจากธรรมชาติ และความเป็นจริง นับได้ว่ามีคุณค่าทางการสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.03$) และนักศึกษามีความคิดเห็น อยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 1 และข้อที่ 6 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้คือ จิตรกรรมฝาผนังแบบ โบราณ มีรูปร่างแบบ 2 มิติ นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของจิตรกรรมฝาผนัง ที่เกิดจากจินตนาการของ ช่างไทย ($\bar{X} = 4.01$) และการใช้สีระบายภาพคน สัตว์สิ่งของ ฯลฯ ให้เป็นภาพแบน ๆ แบบ 2 มิติ เพื่อแสดงให้เห็นสิ่งสมมติต่าง ๆ ที่ง่ายต่อการรับรู้ ($\bar{X} = 3.66$)

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธ นักศึกษามีความเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจในข้อที่ 3 และข้อที่ 5 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้คือ ลักษณะการใช้เส้นคดโค้งในงานจิตรกรรมฝาผนัง เพียงอย่างเดียวมิได้ทำให้งานจิตรกรรมฝาผนัง มีความอ่อนหวานนุ่มนวล ($\bar{X} = 3.29$) และการใช้สีเป็นตัวจำแนกรูปแบบ ภาพบุคคลให้เกิดความแตกต่างกันทำให้คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง ลดน้อยลง ($\bar{X} = 2.71$)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าทางด้านรูปแบบ เส้น สี ในงานจิตรกรรม ไทย ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความ มีนัยสำคัญ 0.05

5. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรม ชนบประเพณี ในงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยเกือบทุกเรื่องคือ มีความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่งในข้อที่ 7 เรื่องพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.47$) มีความคิดเห็นรองลงมาข้อที่ 8 เรื่องประเพณีต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.46$) ข้อที่ 6 เรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีต ($\bar{X} = 4.42$) ข้อที่ 5 เรื่องการละเล่น ประเภทต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.24$) ข้อที่ 1 เรื่องสถาปัตยกรรม ($\bar{X} = 4.24$) ข้อที่ 9 เรื่องพระราชพิธี ($\bar{X} = 4.16$) ข้อที่ 3 เรื่องการแต่งกาย ($\bar{X} = 4.14$) ข้อที่ 10 เรื่องนิทานพื้นบ้าน ($\bar{X} =$

4.06) และข้อที่ 2 เรื่องการปกครอง ($\bar{X} = 3.67$)

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธข้อที่ 3 นักศึกษาไม่แน่ใจในเรื่องตำราแพทย์ ($\bar{X} = 3.19$)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ชนบประเพณี ในงานจิตรกรรมฝาผนังไทย ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง การอนุรักษ์ และการศึกษา

1. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การส่งเสริมให้คนใกล้ชิด ได้ตระหนักถึงคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังว่าควรได้อธิบาย บอก หรือชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง ควรปลูกฝังค่านิยมให้กับเยาวชนเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทยให้มาก ๆ และถ้ามีโอกาสควรพาคนใกล้ชิดไปชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง และอธิบายชี้แจงให้เห็นว่าภาพจิตรกรรมเหล่านี้ เป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติ และเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนชาติอื่นใด ที่ควรหวงแหน และอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบต่อไป

2. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการปลูกฝัง ให้คนในชาติได้มีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังนั้น ควรเริ่มต้นให้การศึกษาตั้งแต่เด็กปฐมวัยเป็นต้นมา ด้วยการปลูกฝังให้เรียนรู้ เข้าใจ ถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นค่านิยมรักความเป็นไทย สำหรับแนวทางการปลูกฝังค่านิยมศิลปวัฒนธรรมให้แก่ประชาชนทั่วไป ควรเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ทุกแขนง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ วารสาร ฯลฯ ให้แพร่หลายมาก ๆ เพื่อประชาชนจะได้เกิดค่านิยมที่ดี รัก หวงแหน และไม่คิดทำลาย ตลอดจนจะได้กระทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี สอน และแนะนำบุตรหลานต่อไป

3. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การเรียนการสอนวิชาศิลปะประจำชาติ และวิชาจิตรกรรมไทยว่าควรได้รับการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สำหรับทางด้านภาคทฤษฎีควรเน้นให้มีความรู้ในประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ความงาม ของวิชาศิลปะประจำชาติและวิชาจิตรกรรมไทย และทางด้านเทคนิคการสอนควรสอนให้น่าสนใจ มีสื่อการสอน มีการเตรียมความพร้อมทั้งนักศึกษา วัสดุ-อุปกรณ์ สถานที่ ฯลฯ การสอนก็ควรเริ่มสอนจากง่ายไปหายาก

เน้นการนำไปประกอบอาชีพได้ สำหรับทางด้านภาคปฏิบัติควรได้ฝึกให้มาก ๆ และให้เวลานานพอสมควร เพราะงานประเภทนี้มีความละเอียดปรณีดีมาก วิธีการเขียนภาพแบบโบราณควรนำมาสอนด้วย มีการเขียนภาพทั้งคัดลอกจากของจริง และในแนวสร้างสรรค์ ตลอดจนให้มีการทดลองเขียนภาพจากผนังจริงบ้าง เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยได้พบว่า นักศึกษาประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม สาขาศิลปหัตถกรรมกลุ่มจิตรศิลป์ จากสถานศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและวิทยาลัยเทคนิคภาคกลางจำนวน 5 แห่งเป็นชายร้อยละ 60.9 เป็นหญิงร้อยละ 39.1 นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 36.5 มีอายุ 16 ปี รองลงมาร้อยละ 31.0 มีอายุ 17 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 22.3 กำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม รองลงมาร้อยละ 21.8 กำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 70.6 เลือกศึกษาต่อประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม กลุ่มจิตรศิลป์ เพราะสนใจในกลุ่มวิชานี้ รองลงมาร้อยละ 42.6 มีความถนัดในกลุ่มวิชานี้ และร้อยละ 35.5 เล็งเห็นความสำคัญเพื่อนำไปประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่านักศึกษาที่เล็งเห็นความสำคัญเพื่อนำไปประกอบอาชีพมีเปอร์เซ็นต์น้อยกว่าด้านอื่น ๆ อาจเป็นเพราะค่านิยมของสังคมไทยในปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นการศึกษาต่อในระดับสูงมากกว่าการมุ่งเน้นจบในระดับใดระดับหนึ่ง แล้วนำเอาวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพ

นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 94.4 สนใจวิชาศิลปประจำชาติ ที่ไม่สนใจมีเพียงร้อยละ 5.6 สำหรับระดับความสนใจในวิชาศิลปประจำชาติส่วนใหญ่ร้อยละ 71.1 มีความสนใจอยู่ในระดับปานกลาง ที่สนใจมากมีเพียงร้อยละ 22.3 เท่านั้น ซึ่งเหตุผลนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาทางด้านศิลปะในปัจจุบัน มุ่งการศึกษาทางด้านศิลปะสากลมากกว่าศิลปประจำชาติ แม้จะมีอยู่บ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อยดังปรากฏอยู่ในหลักสูตรศิลปะทุกสถาบัน ดังเช่น หลักสูตรประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม ปีพุทธศักราช 2530 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ได้เปิดการศึกษาหลักสูตรประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม 3 กลุ่มวิชาคือ กลุ่มจิตรศิลป์ กลุ่มศิลปประยุกต์ และกลุ่มหัตถอุตสาหกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ 2530:8-12) หลักสูตรของวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา (วิทยาเขตเพาะช่าง) ได้เปิดสอนหลักสูตรประเภทวิชาศิลปกรรม (ปวส.) 4 แผนกวิชา คือ คณะวิชาศิลปประจำชาติ คณะวิชาจิตรศิลป์ คณะวิชาออกแบบ และคณะวิชาหัตถกรรม รวมทั้งการศึกษา

ระดับปริญญาตรีสาขาศึกษาศาสตร์ (ศิลปกรรม) มี 3 วิชาเอกคือ วิชาเอกศิลปกรรม วิชาเอกออกแบบประยุกต์ศิลป์ และวิชาเอกทัศนกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ 2530 : 33-35, 47) หรือหลักสูตรของมหาวิทยาลัยศิลปากรคณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ได้เปิดสอน 4 ภาควิชา คือในระยะ 3 ปีแรกนักศึกษาจะศึกษาร่วมกันในสาขาวิชา และจะเริ่มแยกเป็นสาขาเฉพาะในปีที่ 4 และปีที่ 5 ซึ่งประกอบด้วย 4 ภาควิชาคือ ภาควิชาจิตรกรรม ภาควิชาประติมากรรม ภาควิชาภาพพิมพ์ และภาควิชาศิลปะไทย (มหาวิทยาลัยศิลปากร ม.ป.ป.: 34-35)

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าความสนใจในการเปิดสอนวิชาศิลปะสากลจะมีมากกว่าศิลปะประจำชาติ จึงเป็นเหตุผลที่สอดคล้องกันว่านักศึกษามีความสนใจวิชาศิลปะประจำชาติ แต่ระดับความสนใจอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น

นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 75.6 สนใจศิลปะสากลมากกว่าศิลปะประจำชาติ รองลงมา ร้อยละ 24.4 ไม่สนใจ สำหรับระดับความสนใจนักศึกษาร้อยละ 31.0 สนใจศิลปะสากลอยู่ในระดับมาก และนักศึกษาร้อยละ 22.3 สนใจวิชาศิลปะประจำชาติอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบระดับความสนใจแล้ว จะเห็นได้ว่านักศึกษามีความสนใจศิลปะสากลมากกว่า วิชาศิลปะประจำชาติซึ่งเหตุผลนี้ ได้สอดคล้องกับความคิดเห็นของพญา สายชู (2525 : 30) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะ โดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัย มักจะมุ่งเน้นไปทางตะวันตก จนทำให้นักศึกษาไม่เกิดความซาบซึ้งในศิลปะไทย

ความสนใจที่นักศึกษาค้นคว้าต่อวิชาจิตรกรรมไทยร้อยละ 92.4 สนใจ รองลงมา ร้อยละ 7.6 ไม่สนใจ และระดับความสนใจในวิชานี้ร้อยละ 54.3 สนใจปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 38.1 สนใจมาก

นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 83.8 มีความคิดเห็นว่าจิตรกรรมฝาผนังมีคุณค่ามาก รองลงมา ร้อยละ 15.2 มีความคิดเห็นว่ามีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ 1.0 มีความคิดเห็นว่ามีความสำคัญน้อยจากข้อมูลนี้จะเห็นได้ว่านักศึกษามีความคิดเห็นว่า จิตรกรรมฝาผนังมีคุณค่ามาก ซึ่งเหตุผลนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษา มีจิตสำนึกของความเป็นคนไทยที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมของตน หรืออาจเป็นเพราะในปัจจุบัน สื่อสารมวลชนต่าง ๆ ได้ช่วยกันเผยแพร่ข่าวสารศิลปวัฒนธรรมออกสู่สาธารณชนกว้างขวางยิ่งขึ้นดังเช่น วารสารศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีนายสุจิตต์ วงษ์เทศ (2531: สารบัญ) เป็นบรรณาธิการ ผู้พิมพ์โฆษณาและเจ้าของ นิตยสารศิลปากร (2530: สารบัญ) ซึ่งมีกรมศิลปากร เป็นเจ้าของพิมพ์เผยแพร่ วารสารเมืองโบราณ (2529: 7) โดยบริษัทเมืองโบราณเป็นเจ้าของ

ตลอดจนรายการโทรทัศน์ เช่น วันจันทร์สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 เวลา 17.30 น. รายการแผ่นดินทอง เวลา 18.00 น. รายการเด็กดีต้องมีธรรมะ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เวลา 18.50 น. รายการกระจกหกด้าน และสถานีโทรทัศน์สี ช่อง 9 เวลา 17.30 น. รายการสี่สัปดาห์วรรณกรรม เวลา 18.01 น. รายการความรู้คือประทับใจ (ไทยรัฐ 2532 : 21) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วชิราภรณ์ อมฤตนันท์ (2530 : 56) ที่กล่าวว่าวิธีการที่ได้รับความรู้ ในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานของนักเรียนมัธยมศึกษา และนักศึกษาผู้ใหญ่ได้จาก รายการโทรทัศน์มากที่สุด ส่วนแหล่งที่ได้รับความรู้ในเรื่องนี้มากที่สุดคือสื่อสารมวลชน

นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 74.6 เคยเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนังมากกว่า 1 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 13.7 เคยเข้าชมจำนวน 1 ครั้ง และร้อยละ 11.7 ไม่เคยเข้าชม สำหรับความถี่ จำนวนครั้งที่นักศึกษาเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนังร้อยละ 14.2 จำนวน 3 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 9.1 จำนวน 4 ครั้ง ซึ่งข้อมูลนี้จะเห็นได้ว่านักศึกษาส่วนใหญ่เคยเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนังมากกว่า 1 ครั้ง อาจเป็นเพราะนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา และนักศึกษาอาชีวศึกษาธนบุรี มีโอกาสจะศึกษาดูงานจิตรกรรมฝาผนัง ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตธนบุรีได้หลายแห่ง เช่น พระอุโบสถวัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม พระอุโบสถวัดสุทัศน์เทพวราราม พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ฯลฯ ในเขตกรุงเทพมหานคร และในพระอุโบสถวัดทองธรรมชาติ พระอุโบสถวัดเครือวัลย์ พระอุโบสถวัดสุวรรณาราม พระอุโบสถวัดดุสิตาราม ฯลฯ ในเขตธนบุรี (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ 2529 : 325-327) สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม อาจจะศึกษาดูงานจิตรกรรมฝาผนังได้จาก พระอุโบสถวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (กรมศิลปากร 2521 : 7) นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี อาจจะศึกษาดูงานจิตรกรรมฝาผนังได้จาก พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม พระอุโบสถวัดมหาธาตุ ในเขตจังหวัดเพชรบุรี หรือในพระอุโบสถวัดคงคาราม และพระปรางค์วัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ 2529 : 327-328) สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ อาจจะศึกษาดูงานจิตรกรรมฝาผนังได้จากพระอุโบสถวัดป่าเกด พระอุโบสถวัดกลาง และวัดกิ่งแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ 2529 : 328)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังไทย ตามการรับรู้ของนักศึกษาต่าง ๆ

จากผลการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง เมื่อพิจารณารวมทุกข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{X} = 3.44$) แต่ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อที่ 1 ว่าจิตรกรรมฝาผนังของไทย นับได้ว่าเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ควรแก่ความภาคภูมิใจของคนไทยทุกคน (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 4.81$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 4.69$) ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุหลายประการ เช่น การเกิดมาเป็นคนไทย มีวิถีการดำเนินชีวิตบนพื้นแผ่นดินไทย หรือได้รับการปลูกฝังค่านิยมในทางบวกต่อคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังไทย จากสถาบันการศึกษา จึงทำให้นักศึกษาเกิดความคิดภาคภูมิใจในมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแนวความคิดนี้ พระยาอนุমানราชชน (อ้างถึงใน อรอนงค์ สุวรรณกุล 2521 : 1) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ในหนังสือเรื่อง "เชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม" โดยอธิบายว่ามนุษย์รู้จักทำอะไรได้หลาย ๆ อย่าง เช่น รู้จักภาษาพูด ภาษาเขียน รู้จักสร้างเครื่องมือ เครื่องใช้ รู้จักนับถือศาสนา รู้จักรักษา และดัดแปลง ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ อีกหลายประการ จนทำให้มนุษย์มีความเจริญขึ้น สิ่งเหล่านี้คือวัฒนธรรม และมีผลทำให้เกิดความแตกต่างไปจากสัตว์ ที่ไม่สามารถสร้างสิ่งเหล่านี้ได้ และอรอนงค์ สุวรรณกุล (2521 : 1) ได้สรุปข้อความข้างต้นนี้ว่า ในเมื่อคำว่าวัฒนธรรมมีความหมายดังกล่าวนี้ ก็น่าจะเป็นความภาคภูมิใจ ที่มนุษย์มีวัฒนธรรมต่างไปจากสัตว์ ซึ่งแนวความคิดนี้ คึกฤทธิ์ ปราโมช ม.ร.ว. (2525 : 44) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า ชาวชนไทยในปัจจุบันยังคงอยากเรียนรู้ ศึกษาในเรื่องวัฒนธรรม พร้อมทั้งจะรับวัฒนธรรม และแสดงออกได้อย่างดีในทุกทาง ถ้าได้รับการแนะนำที่ถูก ตลอดจนหาโอกาสให้เยาวชนได้เข้าถึงวัฒนธรรมเหล่านั้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เมื่อมนุษย์ได้กำเนิดขึ้นในสังคม หรือสิ่งแวดล้อมใดก็ตาม และได้รับการปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมลงไว้ เช่นทางด้านศิลปวัฒนธรรม ก็ย่อมทำให้เห็นคุณค่าเกิดความรักและหวงแหนในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของตน ตลอดจนเกิดความรู้สึกถึงความภาคภูมิใจ

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธ นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับไม่เห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 2 ว่าจิตรกรรมฝาผนังเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งแต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการแสดงถึงความเจริญทางวัตถุ และจิตใจของคนไทยในอดีต แต่อย่างไร (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 2.28$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 2.22$) ซึ่งความคิดเห็นนี้นักศึกษาเห็นว่าจิตรกรรมฝาผนังที่คนไทยได้สร้างขึ้นเป็นการแสดงออกถึงความเจริญทางด้านวัตถุ และทางด้าน

จิตใจของคนไทยในอดีต โดยความคิดเห็นนี้ได้สอดคล้องกับความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไทย ดังที่ อรอนงค์ สุวรรณกุล (2521 : 2) ได้กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมไทย สามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมไทยทางวัตถุ และวัฒนธรรมไทยทางจิตใจ ซึ่งวัฒนธรรมไทยทางวัตถุ ได้แก่สิ่งที่คนไทยได้สร้างขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดก็ตาม ส่วนวัฒนธรรมไทยทางจิตใจได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของคนไทย ตลอดจนการสร้างสิ่งที่ตั้งาม เพื่อเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่นเป็นต้น

ความคิดเห็นนี้ได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของการสร้างผลงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย ในอดีตดังที่ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (2502 : 20) ได้กล่าวว่า จิตรกรรมฝาผนังมีวัตถุประสงค์ เพื่อตกแต่งผนังผนังให้สวยงาม โดยเขียนไว้บนผนังผนังของศาสนสถาน เพื่อช่วยให้เกิดความสงบ สำรวม และเป็นที่ตั้งแห่งสมาธิ ที่จะน้อมนำไปในทางกุศล และจุลทัศน์ พยายามานนท์ (2529 : 256) ได้มีความเห็นว่า การเขียนรูปภาพจิตรกรรมฝาผนังในอดีต ก็เพื่อเป็นการรับใช้ศาสนา โดยใช้รูปแบบของจิตรกรรมเป็นที่แสดงธรรม

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าจิตรกรรมฝาผนังที่สร้างขึ้นในอดีต และเป็นมรดกสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านวัตถุ ตลอดจนการใช้ผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นที่แสดงธรรม โดยแฝงปรัชญาแนวความคิด และความเชื่อต่าง ๆ ไว้ย่อมแสดงถึงความเจริญทางด้านจิตใจของคนไทย ในอดีตได้เป็นอย่างดี

จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับไม่แน่ใจจำนวน 1 ข้อได้แก่ ข้อที่ 6 ว่า การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเท่านั้นคือ กรมศิลปากร เพื่อจะได้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเวลาอันเร่งด่วน (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 2.85$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 2.94$) ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความคิดเห็นว่า การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังควรเป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ที่ต้องช่วยเหลือนัน มิใช่จะให้เฉพาะภาครัฐบาลเท่านั้นที่ต้องรับผิดชอบ หน่วยงานเอกชนก็น่าจะมีส่วนเข้ารับผิดชอบช่วยเหลือด้วยเช่นกันดังเช่น องค์การยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งเป็นองค์การหนึ่ง ที่ให้การช่วยเหลือในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังไทยมาโดยตลอด และเมื่อปี พ.ศ. 2503-2505 ได้ส่งศิลปินและนักวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นข้าราชการกรมศิลปากร ไปศึกษาวิชาการสงวนรักษาสัมบัติ วัฒนธรรม จนกระทั่งต่อมาในปี พ.ศ. 2519 จึงได้ก่อตั้งหน่วยงานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังขึ้นใน กรมศิลปากร (วรรณภา ณ สงขลา 2528 : 22)

ดังนั้นจากเหตุผลที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเอื้ออำนวยต่อกัน เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ในการอนุรักษ์รักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบต่อไป

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าทั่วไปของจิตรกรรมฝาผนังไทยไม่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมีผลสืบเนื่องมาจากการปลูกฝังค่านิยมของสถาบันการศึกษา และค่านิยมวัฒนธรรมไทยที่สืบทอดมาจากอดีต

จากผลการวิจัยเรื่องคุณค่าทางด้านเรื่องราวที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนัง ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเมื่อพิจารณารวมทุกข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{X} = 3.25$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 4 ว่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสมัยเก่า ที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังมีประโยชน์ทางการศึกษาวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 4.47$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 4.39$) ซึ่งความคิดเห็นนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณศักดิ์ กัณฐสุทธิ (2527 : 349) ได้วิจัยพบว่า ประเพณีของไทยที่เคยประพฤติปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต ก็ยังคงได้รับการปฏิบัติและสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยได้ปรับปรุงแก้ไขตัดแปลงไปบ้าง เพื่อให้เกิดความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้ก็ยังคงมีบทบาท และมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย และมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากชาติอื่น จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2528 : 81) ได้กล่าวว่าภาพเขียนเกี่ยวกับประเพณี นับได้ว่าเป็นหลักฐานการบันทึกความรู้ ความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติให้ถูกต้องของคนในสมัยนั้น ได้อยู่ปฏิบัติ และเมื่อเวลาผ่านไปประเพณีเหล่านี้ ที่ถูกบันทึกไว้ก็กลายเป็นหลักฐานอันดีแก่การศึกษาถึงการดำเนินชีวิต ความเชื่อถือ ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธ นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับไม่เห็นด้วยข้อที่ 3 ว่า การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น แสดงให้เห็นถึงความกลัวว่า พุทธศาสนาส่งเสริมความนิยมไป (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 2.49$ และนักศึกษาหญิง $\bar{X} = 2.41$) ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความคิดเห็นว่า การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ถึงแม้ว่าจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยตรงก็ตาม แต่ก็มิได้เกี่ยวข้องกับความศรัทธาของคนไทยที่มีต่อศาสนาพุทธ ซึ่งวัฒนธรรมศาสนา

พุทธนั้นคนไทยได้รับเข้ามาเป็นเวลาช้านานแล้วดังที่ คึกฤทธิ์ ปราโมช ม.ร.ว. (2525 : 8) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมที่ประเทศไทยได้รับจากประเทศอินเดีย คือวัฒนธรรมศาสนาพุทธ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2523 : 6) ได้กล่าวว่าจากข้อสันนิษฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อกันว่า ราวพุทธศตวรรษที่ 4 สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ได้มีพระโสณะและพระอุตตระ นำพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้

ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า วัฒนธรรมศาสนาพุทธได้ถูกฝังรากลึกลงในวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยมาช้านาน และแม้ว่าภาพจิตรกรรมจะเขียนเป็นเรื่องราวพุทธศาสนา ดังที่สน สีมাত্রัง (2524 : 82) ได้กล่าวถึงเรื่องท่อนิยมนำมาเขียนเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง ได้แก่ เรื่องพุทธประวัติ ทศชาติชาดก นิบาตชาดก ชาดกนอกนิบาต ปรีชาธรรม วรณคดี ประวัติศาสตร์ และสุภาษิต

โดยภาพเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประกาศศาสนา เขียนขึ้นเพื่อเป็นบุญกุศล ใช้แสดงธรรม และเพื่อตกแต่งฝาผนังให้งดงามก็ตาม (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ 2524 : 62)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า แม้ภาพจิตรกรรมจะถูกเขียนขึ้นตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นนี้ แต่ก็ยังเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่ใช้สร้างศรัทธาให้แก่ประชาชน ซึ่งยังมีเหตุผลอื่นๆ อีก เช่น สถาปัตยกรรมทางศาสนา พระพุทธรูป ฯลฯ ก็ล้วนมีผลต่อการสร้างศรัทธาทั้งสิ้น และประการสำคัญ คือ การปลูกฝังค่านิยมทางพุทธศาสนาที่มีมาช้านาน ประกอบกับการเสริมสร้างให้เกิดความศรัทธาด้วยรูปภาพจิตรกรรม พระพุทธรูป และสถาปัตยกรรมทางศาสนา จึงทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับข้อนี้

จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาคหุณมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับไม่แน่ใจมากที่สุดข้อที่ 6 ว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่นำเรื่องราววรรณคดี มาเขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 3.33$ นักศึกษาคหุณ $\bar{X} = 3.14$) ซึ่งอาจเป็นเพราะนักศึกษาคงเคยทราบว่าภาพจิตรกรรม ที่เขียนขึ้นในศาสนสถานจะถูกเขียนขึ้นเฉพาะเรื่องพุทธประวัติ นิทานชาดก ฯลฯ ซึ่งเกี่ยวกับศาสนาเท่านั้น จึงมีความคิดเห็นในระดับไม่แน่ใจสำหรับเหตุผลในข้อนี้ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2529 : 258) ได้ให้เหตุผลว่า การเขียนภาพเกี่ยวกับวรรณคดีในสมัยก่อน สามารถทำให้คนที่ไม่รู้หนังสือจำนวนมากในสมัยนั้น ได้รับรู้และประจักษ์คุณค่าแห่งวรรณคดีโดยนำเรื่องราววรรณคดีต่าง ๆ มาเขียนขึ้นเช่น เรื่องรามเกียรติ์ เรื่องอิเหนา เรื่องสังข์ทอง ฯลฯ ศิลป์ พีระศรี (2502 : 31-32) ได้กล่าวว่า ภาพรามเกียรติ์ ข้างสามารถ

วาดแสดงการเคลื่อนไหวได้มากกว่าภาพพุทธศาสนา โดยเฉพาะภาพจับระหว่างลิงกับยักษ์ แม้ท่าทางจะดูเป็นจริงเป็นจัง แต่ก็ดูไม่ขัดแย้งประการใด กลับทำให้ผู้ดูพอใจกับภาพวาดเหล่านั้น สนธิมาตริง (2522 : 13) ได้กล่าวว่า ภาพจิตรกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณคดีเก่าแก่ เข้าใจว่ามีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เป็นเรื่องสงครามระหว่างมนุษย์กับยักษ์ จนมีผู้เปรียบเทียบว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างความดีกับความชั่ว

สำหรับผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ภาพเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณคดีนอกจากจะแสดงคติธรรมที่แฝงเร้นไว้แล้ว ยังสามารถทำให้ผู้ชมภาพจิตรกรรมเหล่านั้น เกิดความเพลิดเพลินไปกับเรื่องราวและรูปแบบของจิตรกรรมทั้งดงามเหล่านั้นอีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าทางด้านเรื่องราว ที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนัง ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นข้อที่ 5 ว่าจิตรกรรมฝาผนัง ที่ได้นำรูปแบบจิตรกรรมอันงดงาม ละเอียดอ่อนมาเป็นสื่อ ไม่สามารถทำให้คนทั้งปวงเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้งได้ นักศึกษาชายมีความเห็นในระดับไม่เห็นด้วย ($\bar{X} = 2.40$) นักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 2.57$) ซึ่งเหตุผลที่จุลทัศน์ พยารานนท์ (2529 : 253) ได้กล่าวว่า ภาพจิตรกรรมที่ได้นำหลักธรรมมาบรรยาย โดยอาศัยความสวยงามของรูปแบบจิตรกรรม สามารถช่วยชักนำให้คนทั้งปวงเข้าใจหลักธรรมได้ สำหรับผู้วิจัยก็มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อความข้างต้นนี้

จากผลการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง เมื่อพิจารณาารวมทุกข้อแล้ว พบว่าอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{X} = 3.25$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ข้อที่ 2 ว่าเทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ด้วยสีฝุ่นเป็นเทคนิคพิเศษเฉพาะของไทย จึงสมควรรักษาวิธีการนี้ไว้เป็นอย่างยิ่ง (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 4.16$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 4.01$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาเห็นว่า เทคนิคการเขียนภาพด้วยสีฝุ่นเป็นเทคนิคโบราณที่ช่างไทยนิยมนำมาเขียนภาพจิตรกรรม และยังคงใช้อยู่มาจนถึงปัจจุบัน ก็สมควรรักษาวิธีการนี้สืบต่อไป ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (2502 : 12-15) ได้ให้เหตุผลว่าภาพจิตรกรรมที่เขียนด้วยเทคนิคสีฝุ่นจะเป็นภาพที่เขียนได้ละเอียดที่สุด และเหมาะกับการเขียนภาพที่มีรูปร่างต่างๆ ที่มีขนาดเล็ก ชมพูนุท พงษ์ประยูร (2512 : 2) ได้มีความคิดเห็นที่สอดคล้องเช่นเดียวกัน และ

ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า แผนที่เขียนภาพถ้าแห้งสนิท ภาพที่เขียนด้วยสีฝุ่นจะอยู่ได้ทนทานนานนับเป็นร้อย ๆ ปี แต่ถ้าแห้งขึ้นก็จะมีผลทำให้ภาพเสื่อมสลายไปได้ในเวลาอันรวดเร็ว กุลพันธาดา จันทรโพธิ์ศรี (2518-2519 : 86) ได้กล่าวว่าเทคนิคการเขียนภาพด้วยสีฝุ่น เป็นเทคนิคที่ได้นำสีมาจากธรรมชาติ จึงมีความคงทนต่อสภาพแวดล้อมมาก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าเทคนิคการเขียนภาพแบบสีฝุ่นนี้สมควรได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี

ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง ในระดับเห็นด้วยอีกข้อหนึ่งได้แก่ข้อที่ 3 ว่า การทาสีเขียนภาพที่มีฝีมือแบบโบราณ มาซ่อมภาพจิตรกรรมฝาผนังเก่าที่ชำรุดค่อนข้างหายาก ดังนั้นช่างเขียนภาพไทยในปัจจุบันที่พอมีฝีมือก็น่าจะเป็นผู้ที่ซ่อมได้ (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 3.63$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 3.79$) ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษายังไม่เข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ฝีมือช่างรุ่นเก่าไว้ ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา การซ่อมถ้าฝีมือช่างไม่ถึงระดับ และไม่ได้ดำเนินไปตามหลักวิชาแล้ว ก็จะทำให้เสียคุณค่าของงานจิตรกรรมไทยดั้งเดิมได้ สวัสดิ์ ตันติสุข (2514 : 55) ได้แสดงทัศนะในเรื่องนี้ว่า การซ่อมภาพจิตรกรรมไทย มีความจำเป็นต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชา เพราะงานในอดีตเป็นงานฝีมือชั้นเยี่ยมและมีคุณค่ามาก ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรเขียนขึ้นใหม่ ควรหาวิธีการสงวนรักษาให้คงอยู่ได้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้วิจัยก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกันนี้

สำหรับระดับความคิดเห็น ในทางนิเสธ นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับไม่เห็นด้วยมากที่สุดข้อที่ 6 ว่าการศึกษาวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบไทยนั้น ไม่จำเป็นต้องเริ่มเขียนขึ้นพื้นฐาน ไปตามแบบอย่างครู (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 2.28$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 2.27$) ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความคิดเห็นว่า การศึกษาวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมไทยแบบโบราณ เป็นการเขียนที่ละเอียดมากจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และเขียนไปตามขั้นตอน สำหรับเหตุผลจะเห็นได้จากขั้นตอนการเขียนภาพจิตรกรรมไทยโบราณตั้งที่วชิรย์ ผนึกเงิน (ม.ป.ป. : 14) ได้กล่าวว่าหมวดการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ในอดีตมี 4 หมวดคือ กนก นาวิ กระบี่ คช และอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช (อ้างถึงในวิบูลย์ ลี้สุวรรณ 2531 : 63) ได้วางหมวดต่าง ๆ สำหรับศึกษาวิชาจิตรกรรมไทยไว้ 9 หมวดคือ พืชโกศล กนกโกศล ภูมิโกศล นาวิโกศล ปานโกศล มนุษย์โกศล จิตรกรรมโกศล พักโกศล และนवरรมโกศล วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2531 : 59) ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่าวิธีการสอนในอดีตจะสอนแบบปากเปล่า

เน้นการฝึกปฏิบัติชนิดตัวต่อตัว และศึกษาไปตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ตามแบบอย่างครู ซึ่งเหตุผลนี้ ได้สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น

จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับไม่แน่ใจจำนวน 1 ข้อ ได้แก่ข้อที่ 5 ว่า วัสดุ-อุปกรณ์ การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบโบราณจะล้าสมัยจึงสมควรนำวัสดุ-อุปกรณ์สมัยใหม่ มาเขียนจะสะดวกและมีคุณค่ามากกว่า (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 3.31$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 3.32$) ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาคงไม่เคยรู้จักวัสดุ-อุปกรณ์แบบโบราณ จึงมีความคิดเห็นในระดับไม่แน่ใจ และถ้าได้พิจารณาจะเห็นได้ว่า วัสดุ-อุปกรณ์โบราณมีเทคนิคของตน โดยเฉพาะดังเช่น แปรงระบายสีจะทำจากเปลือกต้นกระดังงาไทย มีลักษณะโค้งเหมือนส้อมเล็บมือ ใช้ระบายพื้นทิวทัศน์ หรือใช้ทิม (กระทุ้ง) ฝุ่นไม้ไผ่ และถ้าต้องการปิดก่อนเมฆให้นุ่มนวล ต้องนำเปลือกกระดังงาหนา ๆ ฝ่าให้มีขนาดครึ่งนิ้ว นำมามีตรวมกัน 3-4 ชั้นเป็นแปรงกลม ส่วนรากลำเจียกที่ออกมาจากลำต้น นำมาทำเป็นเครื่องมือทิม (กระทุ้งต้นไม้) ให้เป็นพุ่มได้งดงาม (อมร ศรีพจนารถ 2514 : 222) การร่างภาพก็ใช้ถ่านที่ทำจากเปลือกกระดังงาเผา ถ้าวางผืนก็สามารถขีดเส้นร่างได้โดยง่าย (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ 2510 : 36) หรือพู่กันระบายสีช่างก็ทำจากขนในหูวัว (วรรณิภา ณ สงขลา 2524 : 13) และถ้าต้องการเขียนขอบตาชั้นนอก เส้นจุมูก ปาก คาง รอยย่นของคอ ก็ต้องใช้พู่กันหวดหนู (น.ณ ปากน้ำ นามแฝง 2510 : 119) ซึ่งเหตุผลนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรมในอดีต จะมีเทคนิคพิเศษเฉพาะของตน เช่น การเขียนท้องฟ้า พื้นดิน ต้นไม้พุ่ม หรือการติดเส้นอ่อนแก่ จึงนับได้ว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมเฉพาะอย่าง

ดังนั้นถ้าจะนำวัสดุ-อุปกรณ์ สมัยใหม่มาเขียนก็คงจะไม่เหมาะสมกับงานจิตรกรรมไทยแบบโบราณ แต่กลับจะเหมาะสมกับเทคนิคการเขียนภาพในปัจจุบันมากกว่า และถ้าจะนำมาใช้ก็คงใช้ได้เฉพาะเรื่องเท่านั้น

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าทางด้าน หลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่า ทางด้านเรื่องราวรูปแบบ เส้น สี ในงานจิตรกรรมไทย ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง เมื่อพิจารณารวมทุกข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.62$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วจะเห็นได้ว่า นักศึกษาชายและนักศึกษา

หญิงมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 4 ว่า การใช้เส้นตัดส่วนต่าง ๆ ของภาพคน สัตว์ สิ่งของ ฯลฯ ในภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการเน้นรูปร่างของสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้ชัดเจนสวยงามขึ้น (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 4.09$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 3.96$) ซึ่งเหตุผลนี้จะเห็นได้จากลักษณะพิเศษเฉพาะของจิตรกรรมไทยดังที่ อภัย นาคคง (2523 : 86) ได้กล่าวว่า ภาพไทยเป็นภาพแบน ๆ แล้วตัดเส้นและการฝึกหัดการตัดเส้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ วิทยุ นิตินเงิน (2523 : 31) ได้กล่าวว่า การเขียนภาพไทยจะเขียนไปตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คือ การร่างภาพ การลงสี และการตัดเส้น สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2522 : 62-63) ได้ให้ความเห็นว่า ลักษณะภาพจิตรกรรมไทยเป็นศิลปะแบบอุดมคติ และเป็นศิลปะที่ไม่คำนึงถึงความเป็นจริงทางแสงเงา และทัศนียภาพคือเป็นภาพแบนแบน ๆ 2 มิติ มีแต่ความกว้างและความยาวเท่านั้น น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง 2510 : 159) ได้ให้ความเห็นว่า ภาพเขียนบนฝาผนังพระอุโบสถ วัดสุวรรณาราม ธนบุรี เขียนได้ปราณีตมาก ใช้เส้นตัดใบหน้าคน จมูก ตา คาง และมือ เป็นเส้นเล็กแผ่วบาง บางส่วนเน้นหนักเพื่อให้ภาพมีความกลมและมีระยะ

ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่านักศึกษา มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อมูลเหล่านี้ สำหรับผู้วิจัยก็มีความคิดเห็นว่าการใช้เส้นนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ภาพจิตรกรรมงดงามมีชีวิต และให้ความรู้สึกอย่างดีเยี่ยม และยังช่วยเน้นรูปร่างที่ระบายด้วยสีให้มีความชัดเจนเด่นชัดขึ้นอีกด้วย

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธ นักศึกษาชายและนักศึกษานักหญิงมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ในระดับไม่แน่ใจมากที่สุด ข้อที่ 3 ว่า ลักษณะการใช้เส้นคดโค้งในงานจิตรกรรมฝาผนังเพียงอย่างเดียวมิได้ทำให้งานจิตรกรรมฝาผนัง มีความอ่อนหวานนุ่มนวล (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 3.38$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 3.16$) ซึ่งเหตุผลนี้นักศึกษาอาจจะมีความคิดเห็นว่าการใช้เส้นคดโค้งในงานจิตรกรรมฝาผนังเพียงอย่างเดียว ก็สามารถทำให้เกิดความอ่อนหวานนุ่มนวลได้ซึ่งแนวความคิดนี้ วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2524 : 26) ได้ให้ความเห็นว่า เส้นจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางศิลปะ ที่แสดงออกให้มีความหมาย และสามารถให้อารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้ดูได้ เช่น เส้นตั้งตรงให้ความรู้สึกสง่างาม เส้นนอนให้ความรู้สึกสงบ เส้นทะแยงให้ความรู้สึกตื่นเต้น และเส้นโค้งให้ความรู้สึกอ่อนโยน โชติ กัลยาณมิตร (2517 : 111) ได้กล่าวถึงภาพเขียนไทย มีลักษณะพิเศษเฉพาะไม่เหมือนชาติอื่นใด คือการสร้างรูปร่างด้วยเส้นที่ลากต่อเนื่องอ่อนหวานนุ่มนวล เต็มไปด้วยความคิดฝัน น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง 2525 : 8) ได้ชี้ให้เห็นว่าคุณค่า

ของภาพเขียนไทยที่ต่างไปจากภาพเขียนสมัยใหม่คือ การใช้เส้นแสดงความรู้สึก ความละเอียด ความประณีต และความอ่อนหวาน วรรณภา ณ สงขลา (2524 : 6) ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า การฝึกหัดเขียนเส้นของช่างไทย มีคติการเขียนเส้นว่า "คัดให้ได้วงตรงให้ได้เส้น" และจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับข้อความข้างต้นนี้ สำหรับผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการเขียนภาพจิตรกรรมไทย ค่อนข้างจะหาเส้นตรงได้ยาก นอกจากเส้นที่ตัดรูปภาพสถาปัตยกรรม สำหรับรูปภาพอื่น ๆ จะปรากฏแต่เส้นคดโค้ง ที่ให้ความรู้สึกอ่อนหวานนุ่มนวล อันเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะของจิตรกรรมไทย

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณค่าทางด้านรูปแบบ เส้น สี ในงานจิตรกรรมไทยไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความเข้าใจ ถึงลักษณะพิเศษเฉพาะของงานจิตรกรรมไทยในด้านนี้เป็นอย่างดี

จากผลการวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรม ชนบประเพณีในงานจิตรกรรมฝาผนังไทย ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง เมื่อพิจารณารวมทุกข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.14$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดข้อที่ 7 ว่ารูปภาพจิตรกรรมฝาผนังไทย ที่แสดงภาพเหตุการณ์ วัฒนธรรม ชนบประเพณีต่าง ๆ นับเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ อันมีคุณค่าที่จะใช้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ คือ เรื่องพุทธศาสนา (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 4.50$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 4.42$) ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่ทราบ และเคยมีความรู้อยู่บ้างแล้วว่าภาพที่ปรากฏบนฝาผนังพระอุโบสถ จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา จึงมีความเห็นด้วยมากที่สุดข้อนี้ ซึ่งแนวความคิดนี้ คิกฤทธิ ปราโมช ม.ร.ว. (2525 : 8, 11) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมที่ประเทศไทยได้รับจากประเทศอินเดียคือ วัฒนธรรมศาสนาพุทธ และวัฒนธรรมศาสนาฮินดู โดยวัฒนธรรมศาสนาพุทธจะเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุก ๆ ด้าน จุลทัศน์ พยาชวานนท์ (2528 : 75) ได้ให้ความเห็นว่า แนวเรื่องของภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในประเทศไทย มาจากพุทธศาสนา และนิทานชาดก อันเกิดจากปัญญาชนชาวอินเดีย มาณพ อิศรเดช (2527 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย ภาพจิตรกรรมที่วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี และพบว่าภาพสำคัญ ๆ ที่นำมาเขียนมี 3 เรื่องได้แก่เรื่องเทพชุมนุม เรื่องมารผจญ และเรื่องอภินิหารรัตน์ ประติษฐิตีลลิตี (2527 : 44) ได้วิจัยภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดบางยี่ขัน และพบว่าภาพ

จิตรกรรมแห่งนี้ เป็นจิตรกรรมสกุลช่างรัตนโกสินทร์ เขียนขึ้นสมัยรัชกาลที่ 3 ตอนต้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาได้แก่ทศชาติชาดก และในหนังสือ วัดคงคาราม ของกรมศิลปากร (2521 : 47-48) ได้กล่าวถึงจิตรกรรมฝาผนังวัดคงคาราม ว่าลักษณะฝีมือเป็นฝีมือช่างสกุลกรุงเทพฯ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่เกินรัชกาลที่ 3 ภาพที่เขียนแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ไตรภูมิ อติตพุทธ และสาวก ทศชาติ และพุทธประวัติ สน สีมাত্রัง (2522 : 10-17) ได้กล่าวว่า ภาพเรื่องราวที่นิยมเขียนในจิตรกรรมสกุลช่างรัตนโกสินทร์ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวรรณคดีทั้งสิ้น ได้แก่ พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิ รามเกียรติ์ อนุพุทธประวัติ เถรีประวัติ อุบาสกและอุบาสิกาประวัติ บัณฑิตเจ้า นิบาตชาดก ปริศนาธรรม สุภาพิต คติสอนใจ พระราชพิธี 12 เดือน พงศาวดารและประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ดังนั้นจากข้อมูลที่ยกมาอ้างอิงข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่านักศึกษาล้วนใหญ่มักมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับเรื่องราววัฒนธรรม ชนบประเพณีที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนัง อันเป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

สำหรับระดับความคิดเห็นในทางนิเสธ จากผลการวิจัยพบว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ในระดับไม่แน่ใจจำนวน 1 ข้อ ได้แก่ข้อที่ 4 ว่ารูปภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทย ที่แสดงภาพเหตุการณ์วัฒนธรรม ชนบประเพณีต่าง ๆ นับได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลความรู้อันมีคุณค่า ที่จะใช้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ในเรื่องตำราแพทย์ (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 3.25$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 3.10$) ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาล้วนใหญ่มักมีความคิดเห็น ว่า ในเรื่องตำราแพทย์ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังแต่อย่างใด สำหรับเหตุผลข้อมูลในข้อนี้จะเห็นได้จากผลการวิจัยของ สุตา งามเหลือ 2524 : 68) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมจากภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร และได้พบว่าภาพวัฒนธรรมที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้ ได้มีอิทธิพลวัฒนธรรมทางด้านการแพทย์ วิทยาศาสตร์ การศึกษา การนิมฟ์ ดาราศาสตร์ ปรากฏอยู่ด้วย และอีกเหตุผลหนึ่งตั้งปรากฏในหนังสือโครงการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเร่งด่วน ของกรมศิลปากร (2529 : 9) ได้อธิบายไว้ตอนหนึ่งว่า ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา จิตรกรรมฝาผนังที่เคยเขียนไปตามแบบแผนเดิมคือ เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ นิทานชาดก ฯลฯ ก็ได้เปลี่ยนไป หันมานิยมเขียนภาพเรื่องอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่นภาพปริศนาธรรม ภาพพระราชประวัติ ภาพพระราชพิธี ฯลฯ โดยเฉพาะตำรายา และแพทย์แผนโบราณช่างไทยก็นำมาเขียนขึ้นด้วยเช่นกัน

วัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง แล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้นข้อที่ 5 ในเรื่องวัฒนธรรมการละเล่นประเภทต่าง ๆ นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (นักศึกษาชาย $\bar{X} = 4.34$ นักศึกษาหญิง $\bar{X} = 4.09$) แต่เมื่อพิจารณาคำมีชมิเลขคณิต ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแล้วจะเห็นได้ว่าอยู่ในระดับเห็นด้วย ซึ่งความคิดเห็นนี้ ได้สอดคล้องกับที่ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2528 : 81-82) ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่าแม้ภาพจิตรกรรมไทยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา แต่ก็ได้ปรากฏภาพการละเล่นประเภทต่าง ๆ ไว้ด้วยทั้งที่เป็นการเล่นที่เป็นพิธีหลวง ซึ่งมีทั้งประเพณีมหรสพเช่น หุ่น ละคร มอญรำ โขน หนังใหญ่ ฯลฯ และประเภทดอกไม้เพลิง เช่นดอกไม้พุ่ม ระथा กรวด กังหัน ไผ่มา ฯลฯ และการละเล่นของชาวบ้านทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการบันทึกรูปแบบการละเล่นประเภทต่าง ๆ บางประเภทในสมัยก่อนที่หมดความนิยมไปแล้วให้เห็น และงานวิจัยของ กฤษณศักดิ์ กัญสุภัส (2527 : 349) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยสมัยรัชกาลที่ 3 จากภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในกรุงเทพมหานคร และพบว่า การละเล่นและการพักผ่อนหย่อนใจ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ล้วนเป็นการละเล่นแบบโบราณ ซึ่งเป็นการแสดงมหรสพต่าง ๆ เช่น การบรรเลงดนตรีปี่พาทย์ การเล่นฟ้า หรือการเล่นหมากรุก เล่นสะกาด การแสดงโขน และละคร เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า ภาพเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ล้วนมีคุณค่าที่จะใช้ศึกษาหาความรู้ ในเรื่องเกี่ยวกับการละเล่นประเภทต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. แนวทางการปลูกฝังค่านิยมให้กับเยาวชนของชาติ เพื่อให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในมรดกของศิลปวัฒนธรรมนั้น ควรเริ่มต้นตั้งแต่เด็กปฐมวัยเป็นต้นมา อย่างสม่ำเสมอในสถานศึกษาทุกระดับ และการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดจากครอบครัว โดยให้เยาวชนได้รับการปลูกฝังในเรื่องราวทางพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง นำมาปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย

2. แนวทางการปลูกฝังค่านิยมทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้แก่ประชาชนนั้น ควรเริ่มต้นที่ การเผยแพร่ค่านิยมทางสื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ วารสาร ฯลฯ ด้วยการผลิต รายการ และการทำหนังสือวารสารให้มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นค่านิยมรักความเป็นไทย

3. ผู้ใหญ่ควรกระทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี แก่บุตรหลาน และบุคคลทั่วไปในสังคม โดยให้คำแนะนำ หรือข้อคิดเห็น ในการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง รักและหวงแหนสมบัติของชาติ ตลอดจน การอนุรักษ์ เช่น ถ้าเห็นผู้ไม่ประสงค์ดีทำลายขโมยโบราณวัตถุ ก็ช่วยแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบ เป็นต้น

4. การปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรม ชนบประเพณีแบบโบราณควรได้รับการพัฒนา นำมา ใช้ในปัจจุบันเพื่อให้เยาวชนได้เห็นคุณค่า และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม เช่น ความกตัญญูต่เวที่ต่อบิดา มารดา การเคารพผู้ใหญ่ การอุปสมบท ฯลฯ เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ต่อสิ่งเหล่านั้นจะได้ฝังอยู่ในความคิด เกิดทัศนคติที่ดี เพื่อผลแก่การชักนำไปสู่ การอนุรักษ์ และการสืบทอดต่อไป

5. รัฐบาลควรให้การสนับสนุนสื่อมวลชน ในการเผยแพร่ข่าวสารทางศิลปวัฒนธรรม ให้มาก ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับกรมอาชีวศึกษา

1. กรมอาชีวศึกษาควรจัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการ เกี่ยวกับความรู้ในเรื่อง หลักวิชา ประวัติศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ ของเนื้อหาวิชาจิตรกรรมฝาผนัง เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอน ในการถ่ายทอดให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. กรมอาชีวศึกษาควรมีนโยบาย ให้นักศึกษาทุกสาขาวิชา ที่สังกัดกรมอาชีวศึกษา ได้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ด้วยการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องความรู้ ทัศนคติ และการอนุรักษ์ ให้เกิดขึ้นแก่นักศึกษาทุกคน

3. กรมอาชีวศึกษาควรเปิดให้มีวิชา การรู้คุณค่าและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขึ้นใน สถานศึกษากรมอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม ทุกสาขาวิชา เพื่อให้ นักศึกษาได้ศึกษา และเป็นวิชาบังคับ

ข้อเสนอแนะสำหรับภาควิชาและครูผู้สอนวิชาศิลปะประจำชาติและวิชาจิตรกรรมไทย

ภาควิชา

1. ภาควิชาควรส่งเสริม ปลุกฝังค่านิยมทางด้านศิลปวัฒนธรรม และชนบประเพณีอันดีงามของไทย โดยให้ผู้สอนได้สอดแทรกเนื้อหาวิชาเหล่านี้ ลงในภาคทฤษฎีศิลปะหลาย ๆ วิชา เช่น วิชาศิลปะนิยม วิชาศิลปะนิยม วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ วิชาศิลปะประจำชาติ และวิชาจิตรกรรมไทย เป็นต้น

2. ภาควิชาควรจัดทำผลิตเอกสาร ตำราเพื่อใช้ประกอบการสอน เกี่ยวกับวิชาศิลปะประจำชาติ วิชาจิตรกรรมไทย และวิชาอื่น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น

ครูผู้สอน

1. ผู้สอนควรจัดให้มีการเรียนรู้ กระบวนการเขียนภาพแบบโบราณในรายวิชาจิตรกรรมไทย มีการคัดลอกภาพจากของจริง และได้ทดลองเขียนภาพจากผนังจริงที่จำลองขึ้น

2. ผู้สอนควรถ่ายทอดความรู้วิชาศิลปะประจำชาติ และวิชาจิตรกรรมไทยให้กับนักศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

3. ผู้สอนควรมีเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ มีการใช้สื่อการสอน มีการเตรียมความพร้อมทั้งนักศึกษา วัสดุ-อุปกรณ์ และสถานที่

4. ผู้สอนควรติดตามการสอนอย่างใกล้ชิด ดูความก้าวหน้า การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของนักศึกษา ตลอดจนรู้วิธีการวัดและประเมินผล

5. ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ แสดงออกทั้งทางด้านความคิดและการปฏิบัติ ในแนวทางการศึกษาทั้งแบบประเพณี และแบบสร้างสรรค์

6. ผู้สอนควรแนะนำให้นักศึกษารู้จัก การใช้วัสดุ-อุปกรณ์ ทั้งแบบโบราณและแบบสากล เพื่อให้นักศึกษาจะได้เลือกใช้วัสดุ-อุปกรณ์อย่างถูกต้องและเหมาะสม เพราะผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่องนี้อยู่ในระดับไม่แน่ใจ

7. ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักศึกษา ได้ทัศนศึกษาดูงานศิลปวัตถุจากแหล่งโบราณสถานที่สำคัญ ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยที่ต่อเนื่อง

1. ควรได้วิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ กับนักศึกษาศิลปะ ประเภทวิชาศิลปทัศนกรรม สาขา ศิลปทัศนกรรม กลุ่มวิจิตรศิลป์ปีที่ 1 จากสถานศึกษาภาคอื่น ๆ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบให้ได้ผลน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น และจะเป็นประโยชน์กับนักศึกษา ในการหาแนวทางที่ถูกต้องมาปลูกฝัง ค่านิยมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมต่อไป
2. ควรได้มีการศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง ของนักศึกษาที่ไม่ได้ศึกษาทางศิลปะโดยตรง กับนักศึกษาที่ศึกษาทางศิลปะ ในระดับเดียวกัน
3. ควรได้มีการศึกษา ความรู้ และหน้าที่ความรับผิดชอบต่อศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์ ของนักศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาสาขาอื่น ๆ ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย